

WALERY GOETEL (1889—1972)

W poniedziałkowe południe, 6 listopada 1972 roku zmarł człowiek, który lata swojej niestrudzonej pracy i działalności poświęcił geologii, ochronie przyrody i uczelni, z którą był nierozłącznie związany przez ponad pół wieku. Prof. dr Walery Goetel, członek honorowy naszego Towarzystwa, zapisał swoje imię w pamięci wielu pokoleń polskich geologów i górników, dla których był nauczycielem i wychowawcą, w pamięci swoich uczniów i współpracowników oraz ludzi, którzy mieli możliwość zetknąć się z Nim i pozostawać pod urokiem Jego niesłabnącego optymizmu i przychylności. Był wytrwałym propagatorem rozwoju nauk geologicznych podstawowych i stosowanych, łączył w sobie wykształcenie przyrodnicze i zainteresowania techniczne z ogólnymi ideami humanizmu, którym podporządkował swoją długoletnią, owocną działalność.

Walery Goetel urodził się 14 kwietnia 1889 roku w Suchej Beskidzkiej, jako syn kolejarza. Gdy miał 7 lat, umarł Jego ojciec, a owdowiała matka wraz z dwoma synami znalazła się w bardzo trudnych warunkach materialnych. Wspominając te czasy pisał o nich później: „(...) Już jako uczeń gimnazjalny musiałem pozostać w Krakowie i zacząć samodzielnie dbać o swoje utrzymanie. Miałem wtedy lat trzynaście i źródłem zarobku stały się lekcje dawane przygodnym kandydatom. Jakoś to szło i tak mijały lata. Pomocą do przebijania się przez życie był fakt, że uczęszczałem do gimnazjum Nowodworskiego, gdzie uczyli świetni nauczyciele, którzy w młodym chłopcu umieli zapalić zapał do nauki. (...)“.

Po ukończeniu w roku 1907 szkoły średniej podjął Walery Goetel studia w zakresie geologii i paleontologii na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W tym czasie był On już zamiłowanym taternikiem i uczestniczył w wielu wyprawach w Tatry. Wraz z grupą krakowskich kolegów był założycielem „Klubu Kilimandżaro”, brał m. in. udział w pierwszym zimowym wyjściu na Mnicha. Przebieg swoich wypraw i wrażenia z nich opisywał w artykułach publikowanych w czasopiśmie „Taternik”. Stopniowo rozwijało się w młodym studencie zainteresowanie budową geologiczną Tatr; problematyce tej poświęcił następne lata pracy. W latach 1910—1912 studiował geologię na Uniwersytecie w Wiedniu i na tej uczelni, w roku 1913 uzyskał stopień naukowy doktora na podstawie rozprawy o utworach retyckich serii regłowej Tatr. Już jako absolwent wiedeńskiego uniwersytetu, bezpośrednio przed uzyskaniem końcowego dyplomu uczestniczył w wyprawie geologicznej na Kaukaz, gdzie wykonywał zdjęcia geologiczne.

W roku akademickim 1913/14, pod nieobecność przebywającego za granicą asystenta — dra Kazimierza Wójcika, podjął dr Walery Goetel zajęcia w Gabinetzie Geologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, pełniąc przez jeden rok funkcję zastępcy asystenta. Po przerwie spowodowanej wybuchem pierwszej wojny światowej, w roku 1915 został On rzeczywistym asystentem Gabinetu i na tym stanowisku pracował do 30 czerwca 1920 roku.

W kształtowaniu się poglądów na budowę geologiczną Tatr prace dra Walerego Goetla odegrały znaczną rolę. Koncepcja płaszczowinowej struktury tego górotworu, przedstawiona przez M. Lugeona w czasie Międzynarodowego Zjazdu Geologicznego w roku 1903, a rozszerzona i uzupełniona badaniami M. Limanowskiego, wymagała udokumentowania przez nowe zdjęcia geologiczne i szczegółowe studia stratygraficzne. Charakterystykę poglądów M. Limanowskiego omówił W. Goetel w artykule opublikowanym w Wiedniu jeszcze przed zakończeniem studiów, a równocześnie zajął się On problematyką stratygrafii, wykształcenia i pozycji tektonicznej pogranicznych warstw triasu i jury serii regłowej. W kolejnych kilku publikacjach i komunikatach oraz na posiedzeniach naukowych Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika przedstawiał podstawowe profile retyku i dolnego liasu, określając szczegółowo następstwo i charakterystykę warstw, cytując znalezioną w nich faunę i podając interpretacje zaobserwowanych faktów. W wyniku dalszych badań dr Walery Goetel ustalił właściwą pozycję stratygraficzną i tektoniczną dolomitów choczańskich w Tatrach zachodnich, przez co wybitnie przyczynił się do wyjaśnienia struktury tektonicznej serii regłowych. Najważniejszym Jego osiągnięciem naukowym z tego okresu była praca „Die rhätische Stufe und der unterste Lias der sub-tatrischen Zone in der Tatra”, opublikowana w Biuletynie Akademii Umiejętności w Krakowie w roku 1917. Przedstawia ona monograficzne ujęcie głównych profilów stratygraficznych retyku i dolnego liasu serii regłowej wraz z opracowaniem bogatych zbiorów skamieniałości, których część znajdowała się w muzeum Akademii, a część została zebrana przez autora w trakcie

badania terenowych. Pracę tę przedstawił On w maju 1917 roku jako rozprawę habilitacyjną. Po uzyskaniu bardzo pozytywnych opinii od recenzentów: prof. J. Morozewicza, prof. W. Szajnochy i prof. J. Grzybowskiego, habilitował się na Uniwersytecie Jagiellońskim 5 lutego 1918 roku, wygłaszając wykład pt. „Historia geologiczna Tatr”. W czerwcu tego roku został zatwierdzony przez ówczesne ministerstwo w Wiedniu jako docent prywatny UJ.

Umiłowanie Tatr i Podhala oraz głęboka znajomość całokształtu zagadnień tego obszaru spowodowały, że jeszcze w czasie trwania pierwszej wojny światowej dr Walery Goetel wziął żywy udział w pracach Komitetu Spisko-Orawskiego w Nowym Targu, a po zakończeniu wojny został przewodniczącym Głównego Komitetu Plebiscytowego. Następnie z ramienia rządu polskiego prowadził On akcję delimitacyjną na granicy polsko-czechosłowackiej oraz został mianowany delegatem rządu dla umów i spraw granicznych polsko-czechosłowackich.

W październiku 1919 roku nastąpiło uroczyste otwarcie Akademii Górniczej w Krakowie, a już w grudniu tego roku, grupa profesorów wyłoniona przez Komitet Organizacyjny Akademii rozpatrzyła kandydaturę doc. dra Walerego Goetla na kierownika Zakładu Geologii Ogólnej i Paleontologii w tej uczelni. Ostateczny wniosek w tej sprawie, sformułowany przez Komitet Organizacyjny Akademii Górniczej w lutym 1920 roku został zatwierdzony przez odpowiednie ministerstwo, po czym Naczelnik Państwa mianował doc. dra Walerego Goetla profesorem nadzwyczajnym geologii i paleontologii, z ważnością od 1 lipca tego roku.

W bardzo trudnych warunkach, przy braku pomieszczeń, zbiorów i pomocy dydaktycznych rozpoczął młody, 31 letni profesor działalność dydaktyczną, korzystając przez 5 lat z pomieszczeń udostępnianych życzliwie Akademii przez Gabinet Geologiczny UJ. Stopniowo, dzięki dużej zapobiegliwości i talentowi organizacyjnemu, kierowany przez Niego Zakład Geologii Ogólnej i Paleontologii (od roku 1925 — Zakład Geologii Ogólnej) pozyskiwał asystentów i niezbędny sprzęt; kompletowana była biblioteka i zbiory geologiczne. W roku 1925 Zakład działał już w swoim pomieszczeniu, w szkole przy ulicy Loretańskiej, a 5 lat później został przeniesiony do nowego budynku Akademii Górniczej przy alei Mickiewicza.

Ofiarna i owocna działalność profesora w pierwszych latach istnienia Akademii Górniczej spowodowała, że już w czerwcu 1922 roku Kolegium Profesorów AG uchwaliło wniosek, o powołanie prof. dra Walerego Goetla na stanowisko profesora zwyczajnego. Wniosek ten, zaopiniowany przez prof. dra K. Bohdanowicza został zaakceptowany przez ministerstwo, a nominację uzyskał profesor w grudniu 1922 roku.

Nadmiar zajęć związanych z organizowaniem pracy Zakładu i z działalnością na Podhalu utrudniał Profesorowi intensywne kontynuowanie badań naukowych. Zainteresowania Jego koncentrowały się nadal głównie na serii reglowej Tatr. Wspólnie z F. Rabowskim i S. Sokołowskim opublikował

On w latach 1925—1929 szczegółową mapę geologiczną i przekroje oraz kilka prac, wyjaśniających bardzo skomplikowaną strukturę płaszczowiny reglowej na północnych stokach Tatr. Wyniki tych badań w znacznym stopniu zachowały swoją aktualność i stały się podstawą dla studiów geologicznych, prowadzonych przez następne pokolenia geologów. W czasie wycieczek geologicznych ze studentami Akademii, Profesor zetknął się bliżej z problematyką geologiczną regionu śląsko-krakowskiego. Wynikiem tego była publikacja o kontakcie diabazu z piaskowcem permskim w Niedźwiedziej Górze koło Krzeszowic, omawiająca geologiczną pozycję intruzji diabazowej. Badania petrograficzne prowadził tu równoległe J. Broder. Jednocześnie coraz bardziej uwagę Profesora przyciągały zagadnienia związane z ochroną przyrody, a zwłaszcza idea tworzenia parków narodowych w Tatrach i w Pieninach. Gorąco przeciwstawił się On m. in. próbom eksploatacji granitu w Tatrach, publikował wiele artykułów uzasadniających potrzebę ochrony gór i właściwego rozwoju turystyki oraz konieczność ścisłej współpracy polsko-czechosłowackiej przy tworzeniu pogranicznych parków narodowych.

Jako profesor Akademii Górniczej, a zarazem czynny działacz w zakresie turystyki i ochrony przyrody uczestniczył prof. dr Walery Goetel w wielu kongresach międzynarodowych i podejmował szereg podróży naukowych. Już w roku 1923 w miejsce pierwotnie proponowanego prof. K. Bohdanowicza został On wydelegowany przez Akademię na Kongres Geologiczny do Brukseli, w następnym roku uczestniczył w Międzynarodowym Kongresie Geograficznym w Egipcie i w Zjeździe Słowiańskich Geografów i Etnografów w Czechosłowacji, a w roku 1926 wziął udział w Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Hiszpanii. W roku 1927 podjął ekspedycję geologiczną przez centralną Islandię, kompletując interesujące zbiory geologiczne, które do dziś są dostępne w Muzeum Geologicznym AGH. W następnym roku odbył wycieczkę naukową do Francji, a w rok później uczestniczył w Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w południowej Afryce oraz w wyprawie przez Afrykę, wiodącej od Capetown poprzez Rodezję i Tanganikę do Aleksandrii. W kolejnych latach odwiedził Jugosławię, Francję, Norwegię i Lofoty, Budapeszt, Sofię, Alpy francuskie i włoskie, Indie Holenderskie, Barcelonę, Genewę i Amsterdam.

Praca Profesora w Akademii Górniczej była w okresie międzywojennym bardzo różnorodna i absorbująca. W latach 1924—38 był On Kuratorem Stowarzyszenia Studentów AG, przyczyniając się waleśnie do świetnego rozwoju tej organizacji. Starania Jego miały na celu uzyskanie pomocy finansowej dla studentów, poprawę ich warunków mieszkaniowych, pomoc w wydawaniu skryptów, organizację Kół Naukowych, a także kultywowanie starych tradycji górniczych, przeniesionych na teren Krakowa z „Czytelni Polskiej” — dawnej organizacji polskich studentów w Akademii Górniczej w Leoben. 4 czerwca 1929 roku został prof. dr Walery Goetel wybrany prodziekanem Wydziału Górniczego AG, a w rok później (2 czerwca 1930 roku) objął urząd dziekana tego Wydziału i sprawował go do roku 1934. Przez następne lata był On

delegatem Wydziału Górniczego do Senatu Akademii. W roku 1933 (24 maja) zebranie delegatów wydziałów, działające na podstawie nowej ustawy o szkołach akademickich, wybrało Prof. dra Walerego Goetla na rektora uczelni, jednak ówczesny Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (J. Jędrzejewicz), pismem z dnia 7 VI 1933 r. odmówił przedstawienia prezydentowi tej kandydatury do zatwierdzenia i polecił dokonanie nowych wyborów. Natomiast w roku 1938 został Profesorem prorektorem Akademii Górniczej, a w rok później — rektorem. Wybór na stanowisko rektora na lata akademickie 1939/40 i 1940/41 został zatwierdzony dekretem prezydenta Rzeczypospolitej 22 czerwca 1939 roku; pracę na tym stanowisku podjął Profesor w dzień wybuchu drugiej wojny światowej.

Żywa działalność prof. dra Walerego Goetla przejawiała się w Jego uczestnictwie w pracach krajowych i zagranicznych towarzystw i instytucji naukowych. Był On wieloletnim współpracownikiem Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności (Polskiej Akademii Umiejętności) w Krakowie, członkiem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika, członkiem Kuratorium Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem, członkiem korespondentem Akademii Nauk w Cordobie (Hiszpania), członkiem zagranicznym Towarzystwa Naukowego im. Šafařika w Bratysławie, członkiem korespondentem Czechosłowackiego Towarzystwa Mineralogiczno-Geologicznego i członkiem zagranicznym Węgierskiego Towarzystwa Geologicznego. W roku 1922 wstąpił do Polskiego Towarzystwa Geologicznego, był jednym ze współzałożycieli Towarzystwa, a w latach 1922—1936 był członkiem Zarządu PTG. Od roku 1920 działał w Państwowej Komisji, a następnie w Państwowej Radzie Ochrony Przyrody, pozostając przez szereg lat w zarządzie Rady. Od roku 1931 był członkiem Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody. Przyczynił się On do utworzenia w roku 1929 pierwszego górskiego parku narodowego w Pieninach, a także do objęcia ochroną części obszaru Tatr (w roku 1936) i do utworzenia wielu rezerwatów przyrody.

Kolejną dziedziną działalności Profesora była turystyka. Już jako uczeń gimnazjalny wstąpił do Towarzystwa Tatrzańskiego, a zachęcony przez znakomitego polskiego arachnologa — prof. dra Władysława Kulczyckiego, wciągnął się do pracy w dziale badań nad górami i przewodnictwem. W latach 1911—1919 był członkiem zarządu Towarzystwa, a następnie pełnił obowiązki wiceprezesa (1919—1935) i prezesa zarządu głównego Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (1935—1939). Przez wiele lat współuczestniczył w redagowaniu rocznika „Wierchy”, sprawował funkcję redaktora tego rocznika, a w latach 1935—1937 był przewodniczącym komitetu redakcyjnego wydawnictwa „Turysta w Polsce”. Był jednym z inicjatorów utworzenia Międzynarodowej Unii Alpinistycznej z siedzibą w Genewie, a w latach 1931—1939 pełnił obowiązki członka prezydium Assocjacji Słowiańskich Towarzystw Turystycznych. Był również członkiem korespondentem Słowackiego Związku dla podniesienia Turystyki w Bratysławie, członkiem Wydziału Związku Polskich Towarzystw Turystycznych, członkiem Państwowej

Rady Komunikacyjnej, członkiem Komisji Propagandy i Turystyki Miasta Krakowa oraz członkiem Rady Związku Turystycznego w Krakowie. Od młodych lat czynnie uprawiał sport, był współorganizatorem, działaczem i opiekunem Akademickiego Związku Sportowego.

Lata wojny i okupacji stworzyły dla czynnego, pełnego inicjatywy i ideałów Profesora nową, trudną sytuację i skierowały Jego działalność na nowe tory. Jako rektor Akademii Górniczej z pełnym poświęceniem zajął się ratowaniem majątku uczelni przed rabunkiem i zniszczeniem. W roku 1940 podjął On inicjatywę założenia Technicznej Szkoły Górniczo-Hutniczo-Mierniczej. Szkoła ta rozpoczęła działalność w budynku Akademii Górniczej na Krzemionkach, a dyrektorem jej został prof. dr Walery Goetel. Skupiała ona i częściowo chroniła przed represjami ze strony okupanta część kadry naukowo-dydaktycznej Akademii. Dzięki istnieniu tej szkoły ocalała część majątku, biblioteki i zbiory uczelni; prowadzone było również tajne nauczanie na szczeblu akademickim.

Bezpośrednio po oswobodzeniu Krakowa, w roku 1945, prof. dr Walery Goetel pełniąc obowiązki rektora Akademii podjął ofiarne i energiczne wysiłki zmierzające do rekonstrukcji i uruchomienia uczelni. W niezmiernie trudnych i skomplikowanych warunkach pierwszych powojennych miesięcy kierował odbudową częściowo zniszczonych i wypalonych budynków, podejmował starania o skompletowanie niezbędnego sprzętu, koncentrował kadrę naukowo-dydaktyczną. Dzięki tym wysiłkom, już 16 kwietnia 1945 roku odbyła się w Akademii Górniczej oficjalna, uroczysta inauguracja pierwszego po wojnie roku akademickiego. Perspektywa intensywnego rozwoju przemysłu w Polsce Ludowej i potrzeba zabezpieczenia kadry technicznej i naukowo-technicznej dla odbudowywanego się kraju, stała się przewodnią myślą Rektora. Nakreślił On plan wielkiego rozwoju Akademii jako uczelni, obejmującej całokształt zagadnień surowcowych od etapu poszukiwań i dokumentowania geologicznego złóż poprzez eksploatację kopalin po ich przeróbkę i bezpośrednie zastosowanie. W wyniku realizacji tego programu Akademia z uczelni dwuwyziałowej przekształciła się w dziesięciowyziałową i stała się jedną z największych w kraju. Nauki geologiczne w programie tego rozwoju pozostawały w centrum zainteresowań Rektora, dzięki czemu już w roku 1946 powołany został Wydział Geologiczno-Mierniczy, a w sześć lat później — Wydział Geologiczno-Poszukiwawczy. Pod życzliwą opieką Rektora zorganizowane zostały wydziały politechniczne Akademii, przekształcone następnie w samodzielną uczelnię (Politechnikę Krakowską). W grudniu 1948 roku, w wyniku usilnych starań prof. dra Walerego Goetla, prezydent Bolesław Bierut w czasie pobytu na uczelni podjął decyzję o rozbudowie Akademii Górniczej, której pół roku później nadano nazwę „Akademia Górniczo-Hutnicza”. Osiągnięcie to uwieńczyło długoletnią, parokrotnie przedłużaną kadencję rektorską Profesora, która wygasła w jesieni 1950 roku.

Po utworzeniu Wydziału Geologiczno-Poszukiwawczego AGH kierował Profesor dużą „katedrą zespołową” — Katedrą Geologii, która jednoczyła

dawną Katedrę Geologii Ogólnej I, Katedrę Geologii Ogólnej II oraz Katedrę Geologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, czasowo przyłączoną do Akademii Górniczo-Hutniczej. W tym czasie Jego zainteresowania naukowe skupiały się na ogólnych zagadnieniach geologii polskiej, na problematyce surowcowej oraz na tematach z zakresu historii geologii. Publikował artykuły o drogach i perspektywach rozwoju nauk geologicznych w Polsce, o bogactwach mineralnych i możliwościach ich racjonalnego wykorzystywania, o roli Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Akademii Górniczo-Hutniczej w postępach badań geologicznych, a także szereg nekrologów i wspomnień o polskich geologach. Szczególną uwagę poświęcił Stanisławowi Staszicowi, którego imię nadano później krakowskiej Akademii.

Działalność prof. dra Walerego Goetla w Akademii Górniczo-Hutniczej nie ograniczała się do obowiązków rektora i kierownika Katedry. Był On współzałożycielem i przewodniczącym Komitetu Współpracy Naukowców z Robotnikami (1949—1953), a następnie Komisji Postępu Technicznego. Patronował pierwszemu Zjazdowi Wychowanków Akademii, który odbył się 8 grudnia 1945 roku, a następnie walnie przyczynił się do założenia Stowarzyszenia Wychowanków AGH, którego wieloletnim przewodniczącym został w roku 1953; w dwa lata później nadano Mu tytuł członka honorowego tego Stowarzyszenia.

W roku 1951 przewodniczył Profesor Sekcji Nauk o Ziemi na pierwszym Kongresie Nauki Polskiej, brał również udział w wielu zjazdach i konferencjach poświęconych rozwojowi nauki. Po utworzeniu Polskiej Akademii Nauk, w roku 1952, został powołany na członka korespondenta, a w osiem lat później — na członka rzeczywistego PAN. Żywo uczestniczył On w pracach Akademii, pełniąc m. in. funkcję zastępcy przewodniczącego, a następnie przewodniczącego Komitetu Nauk Geologicznych PAN, zastępcy przewodniczącego Oddziału Krakowskiego PAN, przewodniczącego Komisji Nauk Geologicznych PAN w Krakowie, przewodniczącego Komitetu Ochrony Wód PAN, przewodniczącego Komisji Wodnej i Surowcowej PAN, przewodniczącego Komitetu Ochrony Przyrody i Jej Zasobów PAN, a także zastępcy kierownika Zakładu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie.

W latach powojennych znalazł się Profesor w nurcie życia społecznego i politycznego. W roku 1944 wstąpił do Stronnictwa Demokratycznego i przez długi okres (1946—1957) był członkiem Rady Naczelnej SD, a przez pięć lat (1946—1951) — posłem do Krajowej Rady Narodowej. W roku 1945 uczestniczył jako ekspert w międzynarodowej Konferencji w Poczdamie. Był również członkiem Rady Naczelnej Komitetu Obrońców Pokoju, a na światowym Kongresie tej organizacji w Sztokholmie (1958 rok) wygłosił referat o problematyce surowców mineralnych i jej związku z walką o pokój. Przez szereg lat pełnił funkcję przewodniczącego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej oraz przewodniczącego Towarzystwa Polsko-Austriackiego.

Jako profesor i rektor Akademii Górniczo-Hutniczej, a zarazem światowej sławy autorytet w zakresie ochrony przyrody kontynuował prof. dr Walery

Goetel swoje zagraniczne podróże, uczestnicząc w międzynarodowych kongresach, zjazdach i konferencjach, wygłaszając referaty i odczyty. Odwiedził On po wojnie wiele krajów europejskich, m. in.: Związek Radziecki, Szwecję, Czechosłowację, Grecję, Niemiecką Republikę Demokratyczną i Niemiecką Republikę Federalną, Szwajcarię, Francję i Anglię, a także Afrykę i północną Amerykę.

Wielostronne obowiązki i zajęcia nie odrywały Profesora od działalności dydaktycznej w uczelni. Jako kierownik katedry, a zarazem Zakładu Geologii Ogólnej prowadził On wykłady z geologii ogólnej i historycznej dla studentów Wydziału Górniczego. Były to wykłady interesujące i barwne, urozmaicane przezroczami i planszami. Dar swobodnego przekazywania wiadomości, bezpośredniość a zarazem wielkie doświadczenie i znajomość świata powodowały, że wykłady te cieszyły się powodzeniem i walnie przyczyniały się do dobrego opanowania wiedzy geologicznej przez studentów-górników, dla których Profesor był lubianym i podziwianym nauczycielem.

W latach powojennych szczególną rolę odegrał Profesor w rozwoju szeroko pojętej problematyki związanej z ochroną przyrody. Jako wybitny znawca tych zagadnień uczestniczył On przez wiele lat w pracach Prezydium Państwowej Rady Ochrony Przyrody, inicjował i współdziałał przy realizacji i zatwierdzeniu nowych obiektów chronionych: parków narodowych i rezerwatów przyrody, a jednocześnie przewodniczył Radom Parków Narodowych (Tatrzańskie, Pienińskie i Ojcowskie). Położył duże zasługi dla objęcia ochroną szczególnie cennych zabytków przyrody nieożywionej, jak np. znane odsłonięcia kredowych powierzchni abrazyjnych na Bonarce w Krakowie; był gorącym orędownikiem zabezpieczenia wartości przyrodniczych Pienin i przełomowego odcinka doliny Dunajca przed niepożądanymi skutkami, które mogła wywołać decyzja o budowie dużej zapory wodnej. Brał czynny udział w Kongresach Ochrony Przyrody, organizowanych przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody, był przy tym przez 6 lat (1948—1954) członkiem Komitetu Wykonawczego tej Unii. Na pierwszym powojennym kongresie, który odbył się w roku 1947 w Brunnen, Profesor wraz z pozostałymi członkami polskiej delegacji występował z wnioskiem o potrzebie rozszerzenia problematyki ochrony przyrody i objęcie nią wszelkich zasobów naturalnych, użytkowanych przez człowieka. Ideę tę konsekwentnie przedstawiał i propagował na kolejnych kongresach Unii, walnie przyczyniając się do decyzji o zmianie programu tej organizacji i do przemianowania jej na Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i jej Zasobów. Nastąpiło to na ogólnym zgromadzeniu Unii w Edynburgu, w roku 1956. Dalsze lata pracy Profesora w tym zakresie, uczestnictwo w pracach Komitetu Wykonawczego Unii, a zwłaszcza Jego żywa reakcja na apel i raport Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, U'Thanta: „Człowiek i środowisko” spowodowały, że został On zaproszony do grona światowych ekspertów, opracowujących opinie dotyczące problematyki ochrony środowiska, przygotowywane na międzynarodową konferencję w Sztokholmie.

Prace w zakresie ochrony przyrody, prowadzone przez prof. dra Walerego Goetla, w ostatnich dwudziestu latach Jego działalności dotyczyły zagadnień kompleksowych, łączących w sobie problemy geologiczne i przyrodnicze oraz techniczne, gospodarcze i ekonomiczne. Dla rozwiązania tych zagadnień skupiał Profesor specjalistów z różnych dziedzin, koordynował ich badania, nadawał im pożądany kierunek, a jednocześnie intensywnie współuczestniczył przy wykorzystywaniu wyników tych prac i ich adaptacji do praktyki. Kierował On m. in. zespołem badawczym dla zagospodarowania obszaru Nadleśnictwa Murcki w centralnej części Zagłębia Górnosląskiego, a następnie pracami komisji, powołanej dla rozwiązania zagadnienia eksploatacji piasków podszkawkowych, użytkowanych przez górnictwo węglowe; prowadził prace związane z ochroną wód, interesował się zagadnieniami możliwości wykorzystywania niektórych, nie docenianych surowców itp. Ukoronowaniem tej działalności było sformułowanie podstaw nowej, kompleksowo pojętej dziedziny wiedzy o ochronie zasobów przyrody, łączącej w sobie problematykę ochrony przyrody w dawnym, tradycyjnym ujęciu oraz zagadnienia ochrony i właściwego, racjonalnego użytkowania zasobów przyrody. Dla tak zdefiniowanej gałęzi wiedzy zaproponował On nazwę: sozologia; termin ten został przyjęty i jest obecnie w powszechnym stosowaniu.

Wielką zasługą Profesora było zainicjowanie stałej działalności dydaktycznej, odczytowej i dyskusyjnej w zakresie sozologii. Po przejściu na emeryturę, które nastąpiło we wrześniu 1960 roku, w ramach organizacyjnych Katedry Geologii AGH zorganizował Profesor stałe seminarium: „Zagadnienia Ochrony Zasobów Przyrody i Zabezpieczenia Trwałości Użytkowania Surowców”. Rozpoczęło ono działalność w semestrze letnim 1963 roku. W cotygodniowych referatach i dyskusjach prowadzonych przez Profesora brali udział jako wykładowcy: pracownicy naukowcy Akademii Górniczo-Hutniczej i innych wyższych uczelni, Polskiej Akademii Nauk i instytutów resortowych, przedstawiciele najwyższych władz państwowych, pracownicy instytucji i przedsiębiorstw przemysłowych, gospodarczych i komunalnych, wybitni działacze kultury i sztuki, a nawet studenci, którzy na tym forum przedstawiali wyniki swoich pierwszych badań szerszemu kręgowi słuchaczy. Tematyka zebrań seminaryjnych obejmowała całokształt zagadnień związanych z problematyką ochrony środowiska człowieka i racjonalnego wykorzystywania bogactw przyrody. Organizowane były cykle zebrań poświęconych ochronie złóż i bogactw mineralnych, ochronie wody i powietrza, zagospodarowaniu przestrzennemu kraju itp. Większość referatów była następnie publikowana w Zeszytach Naukowych AGH. Seminarium prowadzone przez Profesora skupiło szerokie grono specjalistów z różnych dziedzin, umożliwiało wymianę poglądów i koncentrację wysiłków badawczych na aktualnych zagadnieniach; w referatach i dyskusjach wnioskowane były właściwe rozwiązania wielu spornych zagadnień, stojących na pograniczu potrzeb intensywnego rozwoju przemysłu i zabezpieczenia środowiska przyrodniczego przed jego szkodliwymi skutkami. Działalność ta wyprzedziła o kilka lat powszechne

zainteresowanie problematyką ochrony środowiska człowieka i w znacznym stopniu przyczyniła się do spopularyzowania tej tematyki w krakowskim środowisku naukowym.

Praca i osiągnięcia Profesora spotykały się z powszechnym uznaniem i szacunkiem. Wyrazem tego były liczne, przyznawane Mu odznaczenia, medale i wyróżnienia; wiele organizacji naukowych, społecznych i turystycznych zaliczyło Go w poczet swoich honorowych członków, a trzy wyższe uczelnie nadały Mu tytuł doktora honoris causa. Z polskich odznaczeń państwowych otrzymał Profesor Krzyż Komandorski Polonia Restituta, Krzyż Komandorski z Gwiazdą Polonia Restituta, Sztandar Pracy I Klasy, Krzyż Grunwaldu II Klasy i czterokrotnie Złoty Krzyż Zasługi, a ponadto 6 medali, w tym Medal X-lecia Polski Ludowej i Medal 1000-lecia Państwa Polskiego. W czterech krajach otrzymał On odznaczenia państwowe: Komandorię Orderu Lwa Białego (Czechosłowacja), Komandorię Orderu Sawy (Jugosławia), Komandorię Orderu Corona d'Italia (Włochy) i Krzyż Oficerski Legii Honorowej (Francja). Miasto Kraków, z którym związany był przez całe życie odznaczyło Profesora Medalem Miasta Krakowa i Złotą Odznaką za pracę dla Województwa Krakowskiego; organizacje turystyczne i sportowe przyznały Mu ponad 50 odznak i wyróżnień, a instytucje naukowe, krajowe i zagraniczne — 24 odznaczenia. Z 13 odznaczeń za działalność w zakresie ochrony przyrody na szczególną uwagę zasługuje Medal Van Tienhofena, przyznany Profesorowi jako najwyższe wyróżnienie Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów. Doktoraty honoris causa nadały Profesorowi: Akademia Górnicza w Ostrawie (1950 rok), Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie (1959 rok) i Politechnika Krakowska (1970 rok). Był członkiem honorowym Towarzystwa Geologicznego w Wiedniu, Czechosłowackiego Towarzystwa Mineralogiczno-Geologicznego, Czechosłowackiego Towarzystwa Geograficznego, członkiem zagranicznym Węgierskiego Towarzystwa Geologicznego i członkiem Amerykańskiego Towarzystwa Geograficznego, a także członkiem sekcji matematyczno-przyrodniczej Akademii Nauk w Bratysławie.

Profesor dr Walery Goetel był silnie związany z Polskim Towarzystwem Geologicznym. Współuczestniczył w tworzeniu Towarzystwa, a w szeregi jego członków wstąpił już w 1922 roku; przez szereg lat pracował w Zarządzie Głównym Towarzystwa. 3 września 1959 roku, Walne Zgromadzenia Delegatów PTG, na XXXII Zjeździe Naukowym w Zakopanem jednogłośnie wybrało Profesora członkiem honorowym Towarzystwa, w uznaniu zasług na polu organizacji geologii i ochrony przyrody.

Codziennie życie Profesora wypełniała niestrudzona i nieustanna praca i działalność. Nie przerywał jej ani urlop, spędzany niemal zawsze w Zakopanem, ani choroby, w czasie których pozostawał w stałym kontakcie ze swoimi współpracownikami. W permanentnym spiętrzeniu prac, spraw i terminów, którym często trudno było podołać, zawsze znajdował czas dla ludzi, którzy zwracali się do Niego o radę i pomoc, zawsze okazywał im życzli-

wość i zrozumienie. Nieodmienne cechy charakteru Profesora: pogoda ducha i optymizm oddziaływały na jego otoczenie. W kierowanym przez siebie Zakładzie stwarzał atmosferę pracy i przyjaźni, interesował się żywo trudnościami swoich asystentów, był zarazem wymagający i wyrozumiały. Zawsze popierał nowe inicjatywy badawcze, przy rozwiązywaniu codziennych zagadnień chętnie służył swoim doświadczeniem i wiedzą. Nie było dla Profesora ludzi obcych, w Jego Zakładzie obok asystentów znajdowali miejsce pracy wszyscy, których osobista pasja i zainteresowanie skłaniały do poświęcania czasu problemom geologicznym i ochronie przyrody. W swoim najbliższym i dalszym otoczeniu, w Katedrze, na Wydziale i w Uczelni, ale także w innych środowiskach cieszył się powszechnym autorytetem i sympatią. Jego śmierć okryła żałobą nie tylko polskie środowisko naukowe, ale także wielu ludzi, którzy bezpośrednio zetknęli się z Nim i z dziełem Jego życia.

Stefan Witold Alexandrowicz

SPIS WAŻNIEJSZYCH PRAC PUBLIKOWANYCH
PROF. DRA W. GOETLA Z ZAKRESU GEOLOGII

- 1911 Tymczasowa wzmianka o recie tatrzańskim. *Kosmos* 35.
1912 Fortschritte der Tatra und Karpathentektonik in den letzten Jahren. *Mitteil. Geol. Ges.*
1915 W sprawie rozwiązania kwestii dolomitów choczańskich w Tatrach *Kosmos* 40.
1916 Zur Liasstratigraphie und Lösung der Chocsdolomitfrage in der Tatra. *Bull. Acad. Sc. Crac.*
1916 Ret tatrzański. *Kosmos* 41.
1916 Das Rhät und der unterste Lias der subtatratischen Zone in der Tatra. *Mittel. Geol. Ges.*
1917 Die rhätische Stufe und der unterste Lias der subtatratischen Zone in der Tatra. *Bull. Acad. Sc. Crac.*
1917 Odkrycie płatu górnotatrzańskiego w serii regłowej Tatr. *Rozpr. Wydz. Mat. Przyr. Ak. Um.* 16 A.
1917 Über eine hochtatratische Scholle in der subtatratischen Zone des Tatragebirges. *Bull. Int. Acad. Sc. Crac.*
1921 Kontakt diabazu z piaskowcem permskim na Niedźwiedziej Górze w Krakowskim, *Spraw. Państw. Inst. Geol.*
1923 Geologiczny rozwój ziemi krakowskiej. *Ziemia.*
1924 W sprawie eksploatacji granitu na obszarze Tatr Polskich. *Wierchy* 2.
1925 Budowa Tatr, pasmo regłowe. *Spraw. Państw. Inst. Geol.* (wspólnie z F. Rabowskim).
1927 Budowa geologiczna Tatr. *II Zjazd Stow. Geogr. i Etnogr.*
1930 Tektonika serii regłowej okolicy Zakopanego. *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 6 (wspólnie z S. Sołowskiem).
1935† Dr Wiktor Kuźnar. *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 11.
1947 Surowce mineralne Polski jako podstawa trzyletniego planu gospodarczego. *Wyd. NOT.*
1950. Rozwój nauk o ziemi w Polsce Ludowej. *Wiadom. Muz. Ziemi*, 5.
1951 † Ferdynand Rabowski (1884—1940) *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 19.
1951 † Ludwik Kowalski (1885—1943) *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 19.
1951 † Bohdan Świdorski (1892—1943). *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 19.
1951 Zagadnienia geologii stosowanej w Polsce. *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 20.
1951 Nauki geologiczne w I Kongresie Nauki Polskiej. *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 20.
1952 Nauki geologiczne a potrzeby górnictwa Polski Ludowej. *Przegl. gór.* 5.

- 1953 Aleksander Karpiński — wielki geolog radziecki. *Wszelchświat* 5.
- 1953 Rola Polskiego Towarzystwa Geologicznego w rozwoju geologii polskiej. *Przegl. Geol.* 5.
- 1954 Geologia w służbie człowieka. *Mała Bibl. Tow. Wiedzy Powsz.*
- 1955 Drogi rozwojowe geologii polskiej. *Kosmos* B. 1.
- 1955 Stanisław Staszic — ojciec geologii polskiej. *Przegl. Geol.* 11.
- 1955 Dziesięć lat rozwoju geologii polskiej. *Nauka Polska* 3.
- 1956 Polskie Towarzystwo Geologiczne w Dziesięcioleciu Polski Ludowej. *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 24.
- 1956 Plan rozbudowy nauk geologiczno-poszukiwawczych w Polsce Ludowej, w okresie 1945—1950. *Zesz. Nauk. AGH Geologia* 1.
- 1956 Stanisława Staszica opis Tatr i Beskidów w „Ziemiorództwie Karpatów”. *Studia i mat. his. Nauk. Pol.*
- 1958 Zagadnienie ochrony przyrody w Wieliczce. *Hist. techn. i nauk techn.* 1.
- 1958 Dr Eugeniusz Panow (1890—1958). *Zesz. Nauk. AGH Geologia* 2.
- 1959 Surowce mineralne ziem górskich na tle budowy geologicznej Polski. *Zesz. Probl. Post. Nauk. Roln.* 14.
- 1959 Stanisław Staszic 1775—1826. *Polscy Badacze Przyrody.*
- 1960 Surowce mineralne obszaru zawierciańsko-myszkowskiego. *Biul. Kom. GOP* 39 (wspólnie z S. Alexandrowiczem).
- 1961 Wydział Geologiczno-Poszukiwawczy AGH i jego rola w rozwoju geologii polskiej. *Zesz. Nauk. AGH Ses. Nauk.* 5.
- 1962 Ze wspomnień o Janie Czarnockim. *Przegl. Geol.* 8.
- 1963 O trwałości użytkowania zasobów przyrody. *Nauka Polska* 11.
- 1964 Zur Entwicklungsgeschichte der Geologie an der Jagiellonischen Universität. *Öster. Osthefte* 6.
- 1965 Stanisław Staszic jako prekursor idei ochrony przyrody. *Przyroda Polska* 9.
- 1965 Gospodarcze motywy ochrony przyrody i jej zasobów. *Ochr. Przyr. i jej Zasob.* 1.
- 1965 Zasoby złóż mineralnych i zagadnienie ich użytkowania. *Ochr. Przyr. i jej Zasob.* 1.
- 1966 Sozologia — nauka o ochronie przyrody i jej zasobów. *Kosmos* 15.
- 1967 Zadania Seminarium Ochrony Zasobów Przyrody i Zabezpieczenia Trwałości ich użytkowania przy Akademii Górniczo-Hutniczej, Ochrona powietrza przed zanieczyszczeniem. *Zesz. Nauk. AGH Zesz. Spec.* 12.
- 1968 Prognozy rozwoju badań naukowych w zakresie nauk geologicznych do 1985 r. *Państw. Rada Górn.* 53 (wspólnie z R. Neyem).
- 1968 Prace Seminarium Ochrony Zasobów Przyrody i Zabezpieczenia Trwałości Użytkowania Surowców przy Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie nad problemami ochrony zasobów wody. *Zesz. Nauk. AGH Zesz. spec.* 15.
- 1969 Stanisław Staszic. *AGH — Wydawn. Jubileusz.*
- 1969 Henryk Świdziński (1904—1969) *Mitteil. Geol. Ges.* 62.
- 1971 Gospodarka surowcowa i ochrona zasobów złóż w okresie 25 lat Polski Ludowej. *Nauka Polska* 4.
- 1972 Osobowość naukowa Stanisława Staszica jako inicjatora Szkoły Akademiczno-Górnictwej w Kielcach. *Księga pam. Szk. Akad. Górn.*

RÉSUMÉ

Le 6 novembre 1972 est décédé le professeur docteur Walery Goetel, membre honoraire de la Société Géologique de Pologne, un des créateurs de la Société. Il était professeur et recteur de l'Académie des Mines et de la Métallurgie à Kraków, membre ordinaire de l'Académie Polonaise des Sciences, spécialiste de la géologie de Tatra, un homme d'une célébrité mondiale dans la domaine de la protection de la nature et des ressources naturelles.

Walery Goetel naquit le 14 avril 1889 à Sucha Beskidzka. Ayant terminé ses études secondaires il a étudié la géologie à l'Université Jagellonne à Kraków et ensuite à Vienne. En 1913 il obtint le titre de docteur de la géologie et de la paléontologie et entre en fonction d'assistant du Laboratoire de Géologie de l'Université Jagellonne. Là il se fait agréger en 1918 et deux années plus tard il fut nommé professeur adjoint à l'Académie des Mines à Kraków et directeur du Laboratoire de la Géologie Generale et de Paléontologie. Au bout de deux années il a reçu le degré de professeur ordinaire.

Durant les années avant la deuxième guerre mondiale le professeur Walery Goetel avait rempli les fonctions de vice-doyen et de doyen de la Faculté des Mines à l'Académie des Mines — plus tard il recoit le poste de vice-recteur et le jour de l'éclat de la guerre il entre en fonction du recteur de cette école. Dans cette époque il a manifesté vive activité dans le domaine de la protection de la nature et fut un homme actif de tourisme et de sport, il a participé à plusieurs congrès internationaux et fait des expéditions géologiques à Islande, Afrique et Inde Hollandaises. Aux temps de l'occupation allemande il a dirigé l'École des mines, de la géodesie et de la métallurgie à Kraków et a participé dans l'instruction secrète académique.

La guerre fini, le professeur Walery Goetel, alors recteur de l'Académie des Mines et Métallurgie, prend l'initiative d'un grand développement et agrandissement de l'Académie; grace à cette initiative l'Académie, comptant jusqu'ici deux facultés, en a avec temps dix et forme un ensemble embrassant tous les problèmes que posent la science des mines, la métallurgie et la géologie appliqué. En 1946 dé l'initiative du Professeur fut formée la Faculté de la Géologie et Géodésie et cinq années plus tard la Faculté de la Géologie Prospective de l'Académie.

L'activité scientifique du professeur Walery Goetel embrasse les problèmes de la structure tectonique de Tatra, et surtout des sédiments du Rhétien et du Lias de la série basse-tatrique. Il a commencé de plus les recherches concernant la géologie des gites minéraux et la protection de la nature, présentant un programme du développement des travaux interdisciplinaires sur l'exploitation rationnelle des ressources naturelles. En même temps il developpe une vive activité concernant la création des parcs nationaux et de réserves et prend part au traveaux des plusieurs institutions pour la protection de la nature polonaises et internationales. Les professeur Walery Goetel participait aussi dans les travaux de l'Académie Polonaise de Sciences, étant président de plusieurs commisions et comités et sur le poste du vice-directeur de l'Institut de la Protection de la Nature. Il fut un homme actif d'oeuvres sociales et de politique.

Après avoir pris sa retraite en 1960, le Professeur organise à l'Académie des Mines et Métallurgie le Séminaire consacré à la protection des ressources; il dirige les travaux du Séminaire jusqu'au les derniers jours de sa vie. Il a formulé les principes de la science de la protection de la nature et ses ressources. Il a proposé de nommer cette science la „sozologie”. L'oeuvre

scientifique du professeur Goetel comprend plus de 500 travaux, articles et communiqués concernant surtout les divers domaines de géologie et de la protection de la nature.

Le professeur Walery Goetel a reçu pour son activité scientifique, organisatrice et sociale un grand nombre de distinction d'Etat, les plus hautes, de son pays et de l'étranger, ainsi que de dizaines de médailles et de décorations, plusieurs institutions et société scientifique l'ont élu leur membre honoraire. Il était *doctor honoris causa* de trois écoles académiques. Le professeur Walery Goetel a laissé une mémoire d'un homme bienveillant et plein d'optimisme.

Stefan Witold Alexandrowicz

traduit par M. Langie